

ΥΠΑΓΟΜΕΝΗ ΤΑΞΙΚΗ ΘΕΣΗ 9: ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Η περίπτωση αυτή έχει ενδιαφέρον. Μια βιομηχανική καπιταλιστική επιχείρηση μπορεί να εκτελεί τη θεμελιώδη ταξική διεργασία και να αντλεί υπεραξία από τους παραγωγικούς της εργαζόμενους. Η επιχείρηση αυτή επιτυγχάνει την επαλήθευση της υπεραξίας με την πώληση των καπιταλιστικών εμπορευμάτων της. Ας υποθέσουμε, ότι τα παραγόμενα προϊόντα αυτής της επιχείρησης έχουν ένα μονοπωλιακό χαρακτήρα (π.χ. λόγω πατέντας ή λόγω μονοπωλιακής τοποθεσίας). Η επιχείρηση αυτή έχει τη δυνατότητα να πουλάει τα προϊόντα της σε τιμές μεγαλύτερες από εκείνες που αντιστοιχούν στις ανταλλακτικές αξίες τους. Ο λόγος είναι ότι απαιτεί κάποιο πρόσθετο τίμημα (καπέλο), για να αποδεχθεί να προσφέρει τα (μονοπωλιακά) προϊόντα της. Το πρόσθετο αυτό τίμημα είναι με άλλα λόγια η διαφορά της τιμής πώλησης από την ανταλλακτική αξία. Ας υποθέσουμε τώρα ότι ο αγοραστής του (μονοπωλιακού) καπιταλιστικού εμπορεύματος είναι μια άλλη βιομηχανική καπιταλιστική επιχείρηση, με σκοπό την εξυπηρέτηση της δικής της παραγωγής. Στην περίπτωση αυτή, η δεύτερη επιχείρηση καταβάλλει ένα μερίδιο από την υπεραξία που έχει αποκτήσει από τους δικούς της παραγωγικούς εργαζόμενους (ίσο με το πρόσθετο τίμημα, δηλαδή τη διαφορά τιμής – ανταλλακτικής αξίας του μονοπωλιακού προϊόντος), για να αποκτήσει πρόσβαση στο μονοπωλιακό προϊόν. Η καταβολή αυτή είναι υπαγόμενη ταξική πληρωμή και ο μονοπωλητής κατέχει μια υπαγόμενη ταξική θέση (μαζί με τη θεμελιώδη ταξική του θέση). Υπαγόμενη ταξική θέση μονοπωλητή μπορεί να έχει μόνο η καπιταλιστική βιομηχανική επιχείρηση; Όχι, όπως θα δούμε στην επόμενη παράγραφο.

Σημειώνω εδώ, ότι αν ο αγοραστής του μονοπωλιακού προϊόντος κατέχει οποιαδήποτε άλλη ταξική θέση εκτός από αυτή του βιομηχανικού καπιταλιστή το μονοπωλιακό υπερτίμημα αποτελεί μη ταξικό έσοδο για το μονοπωλητή.

ΥΠΑΓΟΜΕΝΗ ΤΑΞΙΚΗ ΘΕΣΗ 10: ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ

Οι παραγωγικοί εργαζόμενοι, όπως ήδη έχει αναφερθεί, κατέχουν θεμελιώδη ταξική θέση από την παραγωγική πλευρά του πλεονάσματος (τη δεύτερη πλευρά, των σφετεριστών του πλεονάσματος, κατέχουν οι βιομηχανικοί καπιταλιστές). Οι παραγωγικοί εργαζόμενοι διαθέτουν στον εργοδότη τους την εργατική τους δύναμη (σωματική και / ή πνευματική) έναντι αμοιβής, που υπό κανονικές συνθήκες ελεύθερης αγοράς εργασίας συμπίπτει με την αξία της εργατικής τους δύναμης, που με τη σειρά της ισούται με την αξία του ιστορικά και κοινωνικά απαραίτητου μίγματος

των προϊόντων που είναι απαραίτητα για την επιβίωση και αναπαραγωγή του παραγωγικού εργαζόμενου. Ας υποθέσουμε τώρα, ότι οι παραγωγικοί εργαζόμενοι ανήκουν σε εργατικά σωματεία, τα οποία για κάποιους λόγους (π.χ. λόγω έλλειψης εργατικού δυναμικού όταν η οικονομία προσεγγίζει τα όρια της μέγιστης παραγωγικής της ικανότητας) κατορθώνουν να θεσμοθετούν εργατικές συμβάσεις, όπου οι μισθοί είναι μεγαλύτεροι από τη τρέχουσα αξία της εργατικής δύναμης. Πως ερμηνεύεται αυτό ταξικά; Η βιομηχανική επιχείρηση που απασχολεί αυτούς τους παραγωγικούς εργαζόμενους, είναι υποχρεωμένη για να τους διατηρήσει, να τους προσφέρει ένα μερίδιο από την υπεραξία ή αν θέλετε να τους επιστρέψει ένα ποσοστό από την υπεραξία που έχει ήδη αντλήσει από αυτούς. Πρόκειται για μια υπαγόμενη ταξική διεργασία, όπου την υπαγόμενη ταξική θέση κατέχει ο παραγωγικός εργαζόμενος και το πρόσθετο τίμημα «μισθός μείον αξία εργατικής δύναμης» αποτελεί υπαγόμενο ταξικό έσοδο!

ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΤΑΞΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Ο πίνακας των υπαγόμενων ταξικών θέσεων είναι μακρύς και ευρηματικός. Θα παραθέσω μερικές ακόμα ενδιαφέρουσες ταξικές θέσεις, χωρίς να εξαντλώ το θέμα:

- (1) Οι κάτοχοι πατεντών, trademarks, σημάτων κλπ: Αυτές οι οντότητες λαμβάνουν ένα μερίδιο υπεραξίας από παραγωγικές καπιταλιστικές επιχειρήσεις, για να τους επιτρέψει να χρησιμοποιούν την πατέντα τους (π.χ. μέθοδος παραγωγής) ή το σήμα τους (εγγυημένη ποιότητα = διευκόλυνση επαλήθευσης της υπεραξίας). Μια τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση είναι ο θεσμός του franchising.
- (2) Ο ίδιος ο καπιταλιστής για λόγους προσωπικής εικόνας: Οι καπιταλιστές (π.χ. τα μέλη ΔΣ), στρέφουν ένα μερίδιο της υπεραξίας στον εαυτό τους, για να δημιουργήσουν εντυπωσιακή εικόνα (image) μέσω της κατανάλωσης πολυτελών αγαθών (πολυτελή σπίτια – αυτοκίνητα – ντύσιμο – εστιατόρια κλπ). Έτσι, για παράδειγμα αυξάνουν τις πιθανότητες σύναψης εμπορικών συμφωνιών ή βελτιώνουν την εικόνα της φερεγγυότητάς τους έναντι των δανειστών τους. Ο καπιταλιστής εδώ, εκτός από την θεμελιώδη ταξική του θέση, κατέχει ταυτόχρονα και μια υπαγόμενη ταξική θέση.
- (3) Λομπίστες (lobbyists): Οι καπιταλιστές κατευθύνουν ένα μερίδιο της υπεραξίας σε εξειδικευμένες ομάδες (π.χ. δικηγορικά γραφεία), που γνωρίζουν να κάνουν κατάλληλες ενέργειες ή έχουν «γνωριμίες», με σκοπό την δημιουργία κατάλληλων πολιτικών συνθηκών που ευνοούν τα συμφέροντα των εν λόγω καπιταλιστών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι η διοχέτευση πόρων από επαγγελματικά

(βιομηχανικά) σωματεία προς λομπίστες, για να εξασκούν πιέσεις στα νομοθετικά σώματα ώστε οι νομοθεσίες να είναι ευνοϊκές για τα μέλη του σωματείου. Η διαδικασία του lobbying είναι νόμιμη και θεσμοθετημένη (π.χ. στον τρόπο εκπόνησης νέων νόμων από την Ευρωπαϊκή Ένωση στις Βρυξέλλες). Οι λομπίστες, εφόσον αμείβονται από βιομηχανικούς καπιταλιστές, κατέχουν υπαγόμενη ταξική θέση.

(4) Παράνομες οργανώσεις (gangsters) - διαφθορά: Οι παραγωγικοί καπιταλιστές κατευθύνουν μερίδια της υπεραξίας σε παράνομες δραστηριότητες ή σε διεφθαρμένους πολιτικούς για να πετύχουν ποικίλους στόχους (π.χ. να μάθουν τους όρους μιας δημοπρασίας ή να απειλήσουν ανταγωνιστές ή αντιτιθέμενους πολιτικούς). Έχουμε και εδώ κατόχους υπαγόμενης ταξικής θέσης (οι παράνομοι) και υπαγόμενα ταξικά εισοδήματα.

ΜΙΑ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΑ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Στα προηγούμενα είδαμε μια «πλουραλιστική» ταξική ανάλυση. Είδαμε, ότι μια κοινωνική ομάδα (π.χ. κράτος, επιχείρηση, οικογένεια, άτομο) απαρτίζεται από άτομα που κατέχουν συχνά πολλές ταξικές και μη ταξικές θέσεις. Είδαμε ακόμη, ότι ένα άτομο μπορεί ταυτόχρονα να κατέχει πολλές ταξικές και μη ταξικές θέσεις. Τα εισοδήματα που απολαμβάνει κάθε μέλος της κοινωνίας απορρέουν από τις ταξικές και μη ταξικές θέσεις που κατέχει. Το πλεόνασμα (υπεραξία), που τροφοδοτεί όλες τις υπαγόμενες και μη ταξικές θέσεις, αλλά ακόμα και τους ίδιους τους κατόχους των θεμελιωδών ταξικών θέσεων, αποτελεί «περιορισμένο πόρο» (scarce resource)¹. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν είναι δύσκολο να κατανοήσουμε ότι οι κάτοχοι των ταξικών και μη ταξικών θέσεων βρίσκονται σε μια διαρκή μεταξύ τους αντιπαράθεση - διαμάχη (struggle), για το ποιος θα πάρει το μεγαλύτερο μερίδιο. Το κάθε άτομο ή η κάθε ομάδα βρίσκεται σε μια διαρκή αγωνία και αντίθεση με τους υπόλοιπους, για το πώς θα βελτιώσει τη θέση της. Οι ενέργειες του κάθε ατόμου / ομάδας βρίσκονται σε μια διαρκή διαλεκτική αλληλοεπιρροή, μέσω του μηχανισμού «δράσης - αντίδρασης», σε μια διαρκή προσπάθεια επίτευξης των ποικίλων συμφερόντων. Με εναλλακτική ορολογία, η κάθε διεργασία υπερπροσδιορίζει (overdetermines) όλες τις υπόλοιπες, μέσα από ένα περιβάλλον συνεχούς αλλαγής. Δεν υπάρχει απώτερη - προσδιοριστέα κατάληξη αλλά στιγμιαία εικόνα του παρόντος. Η αντίληψη της κοινωνίας μέσα από αυτή την οπτική γωνία προσφέρει μια ευρύτητα σκέψης, σε αντίθεση με τη δογματική

¹ Η μοναδική διεργασία όπου παράγεται πλεόνασμα (υπεραξία) είναι η θεμελιώδης παραγωγική ταξική διεργασία. Οι υπαγόμενες και οι μη ταξικές διεργασίες απλά διευκολύνουν τη διατήρηση ή ακόμα και την αύξηση του πλεονάσματος μέσω υποβοήθησης της θεμελιώδους ταξικής διεργασίας.

(στατική) αντίληψη του «ορθόδοξου» μαρξισμού που βασίζεται στον οικονομικό ντετερμινισμό, αλλά και των μη μαρξιστικών οικονομικών θεωριών, που επίσης είναι ντετερμινιστικές.

Κατά την άποψή μου, ο ντετερμινιστικός τρόπος σκέψης, που αποδέχεται ότι για τα πάντα υπάρχει ένα απώτερο ουσιαστικό (essential) αίτιο και επιβάλλει ένα μονόδρομο λογικής, περιορίζει την ευρύτητα της σκέψης, μειώνοντας την αναλυτικότητα και ερευνητικότητα, ρίχνοντάς τα όλα στο απώτερο – ριζικό αίτιο (essence), το οποίο και εξισώνει με την απόλυτη αλήθεια. Έχω ήδη αναπτύξει τη λογική του ντετερμινισμού στα πρώτα κεφάλαια και κρίνω σκόπιμο να παραθέσω στα επόμενα περιληπτικά την ντετερμινιστική λογική ενός βασικού παραδοσιακού ρεύματος μαρξιστικού οικονομικού ντετερμινισμού, που με βάση τη θεωρία της *συσσώρευσης του κεφαλαίου* (που είναι βασικός νόμος της κίνησης του κεφαλαίου²) υποστηρίζει ότι το σύστημα οδηγείται νομοτελειακά σε *οικονομική κρίση* (γνωστή και σαν «η πτωτική τάση του συντελεστή κέρδους»). Θεωρώ ότι τούτο είναι απαραίτητο, για να φανεί η «μονολιθικότητα» μιας τέτοιας θεωρίας, σε αντίθεση με την ευρύτητα της οβεντετερμινιστικής σκέψης.

---

² Η θεωρία της συσσώρευσης του κεφαλαίου εξηγεί θαυμάσια πως λειτουργούν οι «καταναγκαστικοί νόμοι του ανταγωνισμού» (coercive laws of competition).